

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆ. ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇՐՁԱԳԾՈՎ ԲԱԳՐԱՏ ԷՍԴՈՒԳԵԱՆ

Բանալի բառեր – Թուրքիա, Էրդողան, ընտրություններ, շրջանային, կուսակցություններ:

Թուրքիայում հազիւ քանի մը օրեր առաջ ասարտեցան շրջանային վարչութիւններու ընտրութիւնները, որոնք իրենց բուն դաշտէն շատ աւելի ընդարձակ նշանակութիւն ունէին: Յիշենք թէ Նախագահ Էրտողան իր քարոզներուն մէջ «կենաց ու մահու խնդիր» համարած էր ընտրութեան արդիւնքները:

Եթէ լուրջի առնենք նախագահի այդ մտահոգութիւնը, ուրեմն կրնանք ենթադրել թէ բաւականին խաւար օրեր կան մեր առջեւ: Վասն զի եթէ ոչ ձայներու գերակշռութեամբ (52%), բայց նուաճած քաղաքապետութիւններու առումով զգալի նահանջ ապրեցաւ Էրտողանի գլխաւորած Արդարութիւն եւ զարգացում (AKP) ու Պահչելիի գլխաւորած Ազգային շարժում (MHP) կուսակցութիւններէ բաղկացող Հանրապետական դաշինքը:

Ընդդիմադիր ճակատը Ազգային դաշինք անուան տակ դարձեալ կը ներկայանար երկու կուսակցութիւններով: Անոր կողմերն էին Քըլըճտարօղլուի գլխաւորած Հանրապետաժողովրդական կուսակցութիւնը (CHP) եւ մօտ անցեալին գորշ գայլերու Ազգային շարժումէն հրաժարողներու հիմնած Լաւ (İYİ) կուսակցութիւնը:

Որքան ալ իրար դէմ սուր լարուածութիւն պահեն, նշենք թէ վերոյիշեալ չորս կուսակցութիւնները իրարու հաւասար են ծայրայեղ ազգայնականութեան առումով: Բոլորն ալ որդեգրած են հայաստեաց ռազմավարութիւն, կը համաձայնին ցեղասպանութեան փաստը ուրանալու խնդրին մէջ: Կը բաժնեն ընկերատնտեսային նման կարծիքներ: Իրենց միջեւ զգալի միակ տարբերութիւնը

Հանրապետաժողովրդական կուսակցության լաիք դիմագիծն է: Ան կը խուսափի կրօնքի գործօնը քաղաքականութեան մէջ շահագործելէ: Բան մը, որ միւսները համարձակօրէն կը կիրարկեն եւ կը վայելեն այդ շահագործման պարզեւած նպաստները:

Կայ նաեւ հինգերորդ կուսակցութիւնը, որ իր գաղափարախօսութեամբ բոլորովին կը տարբերի մնացեալներէն: Արդարեւ քրտամետ Ժողովուրդներու Տեմոքրատական կուսակցութիւնը (HDP) կ'աշխատի արդարացնել իր անուանումի բոլոր նշանակութիւնները: Կը հաւակնի երկրի բոլոր ժողովուրդները ներկայացնող հարդակ մը ըլլալու: Ի դէմ աւանդաբար գործածուող «Թուրք Ժողովուրդը» եզրին, կը նախընտրէ «Թուրքիոյ Ժողովուրդները»: Յատուկ ուշադրութիւն կ'ընծայէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ այլ ազգութիւններու ներկայութեան: Կը հպարտանայ իր հայ, ասորի, եգտի, գնչու, ալեւի, չերքեզ, լազ, քիւրտ եւ այլ ազգերէ պատգամաւորներով:

Ժողովուրդներու Տեմոքրատական կուսակցութիւնը ունի առանձնայատկութիւն մը եւս: Ան իր շարքերուն մէջ կ'ինքնուրուագէ ամենաբարձր մասնակցութիւնը ապահոված շարժումն է երկրի մէջ: Համեմատութեան հաւասարութիւնը ապահովելու համար կը կիրարկէ համանախազահութեան դրութիւնը: Արդարեւ սկսելով կուսակցութեան վարչութենէն, մինչեւ քաղաքի ներկայացուցչութիւն կամ քաղաքապետութիւն, բոլոր պաշտօններու վրայ կը գործեն երկու նախազահներ, որոնցմէ մին անպայման կ'ին է: Այս յատկութեան ակնարկելով կուսակցութեան անդամները բոլոր հրապարակներու վրայ անվարան կը յայտարարեն թէ իրենք կնոջական կուսակցութիւն մըն են:

Ժողովուրդներու Տեմոքրատական կուսակցութեան հիմնական նպատակն է շրջանային վարչութիւններու լիազօրութեան սահմանի ընդլայնումը: Վերջ տալ երկրի տարբեր մշակոյթներու դէմ կիրարկուած խտրականութեան: Ազատել մայրենին պետական կամ պաշտօնական լեզուի լուծեն:

Վերոնշեալ պահանջները բոլորովին հակարակ են Թուրքիոյ «ազգային պետութիւն» հասկացողութեան: Բազմազգի Օսմանեան

կայսրութեան ժառանգորդ հանդիսացող հանրապետութիւնը, վերակազմուած էր թուրք ազգի գերիշխանութեան սկզբունքով: Հիմնադրութեան փաստաթուղթի նշանակութիւն ունեցող Լոզանի դաշնագրի միջոցաւ երաշխատրուեցան երկրի հայ, յոյն, հրեայ եւ մասամբ ասորի ժողովուրդներու ինքնութիւնը: Տուեալ դաշնագրի մէջ շեշտը դրուած էր կրօնի տարբերութեան վրայ: Այսպէս հանրապետութեան տարածքի բոլոր իսլամադաւան ժողովուրդները ենթարկուեցան թրքացման ծանր լուծի: Արգիլուեցաւ անոնց լեզուն, մշակոյթը, անձանուններու գործածութիւնը, հետզհետէ ինքնութիւնը:

Այս պատմական անարդարութիւնը հազիւ քրտական ազատագրման շարժումով եկաւ երկրի օրակարգին եւ բնականաբար արձագանգ գտաւ նաեւ այլ ժողովուրդներու եթէ ոչ ընդհանուրին, բայց մտաւորական խաւին մօտ: Այսօր Թուրքիոյ մէջ լազեր, չերքեզներ եւս սկսած են մտմտալ թէ ինչպէս եղաւ որ կորսնցուցին իրենց ազգային փառքերը:

Նման զարգացումը լուրջ մտահոգութիւն պատճառեց թուրք ազգայնականներու մօտ: Աւանդական դրդումով բարեփոխման պահանջները ընկալեցին իբրեւ երկրի ամբողջութեան դէմ սպառնալիք: Ինչ զարմանալի է որ նոյն մտայնութիւնը հարիւր տարի առաջ ալ նման մտահոգութիւններով մերժած էր հայոց այս բնոյթի բարեփոխման պահանջները: Նախ հայոց դէմ ցեղասպանութիւն գործադրաց, ապա կործանած էր պետութիւնը՝ Օսմանեան կայսրութիւնը:

Վերադառնալով 31 Մարտ 2019-ի շրջանային վարչութիւններու ընտրութեան, աւելի քան երեք ամիսներ տետող սուր մրցակցութիւնը պատրաստած էր բաւականին լարուած գետին մը: Նախագահ Էրտողան այս ընտրութիւններու նախօրեակին շատ ծանր հալածանքներով մեղադրած էր ընդդիմադիրները: Պնդած էր թէ անոնք կը գործակցին երկիրը կործանել ուզող արտերկրեայ կեդրոններու հետ: Նոյնիսկ ցուցմունքներ կը ստանան այդ կեդրոններէն:

Այս բոլորով հանդերձ ընդդիմադիրները յաջողեցան մեծ քաղաքներու մէջ ձայներու մեծամասնութիւնը ապահովել: Անգարա

եւ Իսթանպուլի նման քաղաքներու մէջ 25 տարի անց քաղաքապետները կ'ընտրուէին ընդդիմադիր թեկնածուներէ:

Նման արդիւնքի մէջ կարելոր դերակատարութիւն կ'ունենար երկրի մատնուած տնտեսական ճգնաժամը: Հասարակութիւնը այդ ճգնաժամը կ'ապրի գիներու անհամեմատ սղաճի եւ գործազրկութեան երեւոյթներով: Էրտողան ընդմիջտ ուրացաւ ճգնաժամի մը առկայութիւնը, միջտ պնդելով թէ կատարուածը դաւադրական գործողութիւն մըն է, որ կը շահագործէ կարգ մը պատեհապաշտ վաճառականները: Աւելին, հարցաքննութիւններու դիմեց կարգ մը առեւտուրի կեդրոններու դիմաց: Բայց այս բոլորը բաւարար չեղան ընտրութեան արդիւնքին իր կուսակցութեան մատնուած նահանջը կանխելու:

Այժմ Արդարութիւն եւ զարգացում կուսակցութիւնը կ'առարկէ յատկապէս Իսթանպուլի քաղաքապետութեան համար գործածուած ձայներու կեղծիքը պատրուակելով: Կը պահանջէ 10,5 միլիոն քուէներու վերստին հաշուարկումը: Այլ խօսքով կը դժուարանայ դրամական շատ լայն առիթներ ընձեռող կազմէ մը հրաժարելու:

Երկիրը խորհրդարանային համակարգէ նախագահական համակարգի անցնելով արդէն իսկ մատնուած էր մենաստիրական դրութեան: Նախագահ Էրտողան յաջողած էր իշխելու բոլոր լծակները իրեն ենթակայ դարձնելու: Յանուն ժողովրդավարութեան, կը մնար միայն ընտրելու, ընտրութեան միջոցաւ իշխանութիւնը փոխելու հրամայականը:

31 Մարտի ընտրութիւնները եւ յաջորդող առարկութիւնները հարցականի տակ կը դնեն այդ միակ միջոցն ալ:

Երեւոյթներ, որոնք մուգ ամպերով կը պատեն երկրին ապագան: Ըստ երեւոյթի, գործող իշխանութիւնը մտահոգ չէ երկրին ապագային նկատմամբ, քանի կ'աշխատի որքան ատեն որ ջուրը կը հոսի, իր սափորը լեցնելով: Անշուշտ պիտի գիտնանք թէ այստեղ նշուած «իր» բառը ոչ թէ անհատի մը, այլ կողոպուտէն օգտուող հսկայ զանգուածի մը ակնարկութիւնն է:

Багра́т Эсдугя́н. Советы в свере окружных выборов - Статья посвящена состоявшимся выборам местного правления в Турции 31-ого марта 2019 г. ,в которых одержали победу и партия Эрдогана,но это относительно ,так как в важнейших местах жительства потерел поражения.

Bagrat Esdugian, Advices relating to district elections -The article is devoted to the elections of local governments in Turkey on March 31st, 2019, in which Erdogan's party won, but the victory was relative because in the most important residences the party lost.